

Необхідною умовою слід вважати і розробку процедури відстеження характеру і спрямованості розвитку та створення сприятливих умов для формування індивідуальності учня тощо.

Література

1. Барабоха Д. Формування творчого потенціалу як основний фактор школяра / Д. Барабоха // Рідна школа. – 2006. – № 1. – С. 31–33.
2. Васьков Ю. Педагогічні теорії, технології, досвід / Ю. Васьков. – Х., 2000.
3. Верцинская Н.Н. Индивидуальная работа с учащимися / Н.Н. Верцинская. – Минск : Народна асвета, 1983.
4. Гончаренко А. Особистісно-орієнтована модель освіти: підготовка педагога / А. Гончаренко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 1. – С. 10–13.
5. Філософія сучасної освіти : навч. посіб. – К., 1996.
6. Энциклопедия современного учителя / [сост. Т.П. Зайцева]. – М. : АСТ, 2000.
7. Подмазін С.І. Особистісно-зорієнтована освіта: соціально-філософське дослідження / С.І. Подмазін. – Х., 2000.

ЗОЛОЧЕВСЬКИЙ В.В.

ФІЗКУЛЬТУРНО-МАСОВА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ГРОМАДЯНСЬКОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИ- ХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасний стан педагогічної науки та освітньої практики позначився загальними глобалізаційними процесами, що актуалізують розробку питань формування в молоді життєвих цінностей, орієнтування національної системи освіти на гуманістичні й валеологічні принципи виховних впливів, створення сприятливих умов для саморозвитку кожної особистості.

Складовою загального виховного процесу молодого покоління є громадянське та національно-патріотичне виховання, головною метою якого визначено набуття молодими громадянами соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення загальної культури й високої культури відносин та фізичної досконалості.

Зусилля сучасної педагогічної науки спрямовані на розробку теоретичних і практичних засад громадянського та національно-патріотичного виховання молоді, удосконалення форм і методів виховання, що базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки і психології.

Концепція національно-патріотичного виховання молоді серед виховних завдань щодо створення цілісної системи національно-патріотичного виховання визначає сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я, задоволення естетичних і культурних потреб особистості засобами музеїв, театральної педагогіки, дитячого та юнацького спорту [1].

У літературі з розвитку педагогічної науки та практики в Україні теоретико-методологічні основи громадянського й патріотичного виховання молоді через призму народності та природної спорідненості розглядали вітчизняні теоретики й педагоги-практики Г. Сковорода, К. Ушинський,

І. Франко, А. Макаренко та В. Сухомлинський; визначали принцип громадянськості як один із провідних у педагогічній етиці Г. Ващенко, М. Пирогов, С. Русова; військово-патріотичне виховання молоді засобами фізичного та психофізичного гарту, роль молодіжних громадських організацій у справі військово-патріотичного виховання української молоді, психологічні основи підготовки учнів до військової служби висвітлювали О. Губко, Ю. Руденко, М. Стельмахович і М. Томчук; проблеми демократичного та національно-патріотичного виховання з філософсько-антропологічними акцентами – В. Андрущенко, І. Бех, С. Клепко, М. Конох, В. Кремень, М. Култаєва, В. Луговий, В. Лугай, І. Надольний, І. Радіонова та інші.

У дисертаційних роботах О. Абрамчук, М. Бабкіної, Ю. Жданович, Ю. Завалевського, О. Кириченка, О. Кошолопа, Н. Нікітіної, О. Олійник, Р. Петронговського, С. Рашидової, А. Сігової, О. Стьопіної, А. Фрідріх та інших науковців розкрито окремі питання громадянського та національно-патріотичного виховання підлітків засобами українського народознавства, мистецтва, на військово-козацьких традиціях, у процесі історико-краєзнавчої діяльності та позанавчальної виховної роботи.

Проте дослідженню проблеми формування самосвідомості, громадянськості та національно-патріотичного виховання студентської молоді засобами фізичного виховання у вітчизняній педагогіці приділяється недостатньо уваги.

Мета статті – розкрити перспективні форми і методи організації фізкультурно-масової роботи в навчальних закладах як засоби громадянського та національно-патріотичного виховання студентської молоді.

Ідея національно-патріотичного виховання громадян будь-якої держави була і є однією з фундаментальних проблем в історії філософії й педагогіки. Кожна історична епоха формувала духовно-моральні ідеали людини-патріота, здатного до праці на благо рідної землі, до її захисту, до самопожертви. Ідеалом людини вважався громадянин, який володів багатством духовної культури, пов'язував особистісні інтереси з державними, захищав моральні підвалини країни. Розвитку патріотичних почуттів сприяла сукупність чеснот цивілізованої людини (гуманність, справедливість, любов до Батьківщини). В історії вітчизняної педагогічної думки проблеми національно-патріотичного виховання тісно пов'язані з ідеєю народності виховання, що передбачає у процесі виховання моральних чеснот використання народознавчих засобів, народних традицій. Формування ідеального на народних традиціях ґрунтується на загальнолюдських цінностях [6].

Наприклад Г. Ващенко, висвітлюючи генезу й розвиток українського виховного ідеалу, наголошував на його послідовній традиційності. Оскільки головним джерелом традиційного виховного ідеалу українця є релігійність і патріотизм, то на педагога покладається безпосередня відповідальність за формування цього ідеалу в молоді. Перша абсолютна цінність для молоді, як наголошував Г. Ващенко, є Бог, друга – Батьківщина. Молодь має чітко уявляти собі, у чому полягає благо Батьківщини: у високому рів-

ні здоров'я українського народу, зведенні до мінімуму в ньому хвороб і виродження [2, с. 174–175].

Національно-патріотичне виховання молоді діалектично поєднує в собі ряд окремих напрямів виховання: військове, моральне, правове тощо. Проте головним результатом виховних зусиль має стати готовність молоді людини до громадянської та військово-патріотичної діяльності як внутрішнього системного утворення, що передбачає п'ять основних компонентів: освітній, фізичний, психологічний, соціальний і духовний.

Освітня готовність – це, передусім, обсяг знань про героїчне минуле українського народу, історії його Збройних сил. Вона передбачає також певний обсяг знань із допризовної підготовки, фізичної культури, гігієни й побуту.

Фізична готовність передбачає певний рівень розвитку в молоді фізичної сили, витривалості, спритності, швидкості в рухах; сформованість необхідних для професійної діяльності рухових навичок і вмінь. Передумовою для цього є забезпечення достатнього рівня фізично-оздоровчої активності студентської молоді на заняттях із фізичного виховання та в позааудиторній діяльності [5].

Формування всіх компонентів готовності молоді людини до громадянської та військово-патріотичної діяльності, що здійснюється в межах єдиного навчально-виховного процесу, залежить від професійної майстерності викладачів гуманітарних дисциплін, продуманої організації фізкультурно-оздоровчої, навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної та громадсько корисної діяльності.

Заходи щодо громадянського та національно-патріотичного виховання за змістом і спрямованістю можуть бути: а) інформаційні, просвітницькі (лекції, політінформації, конференції, зустрічі, тематичні вечори, бесіди); б) дієвого, практичного спрямування (окремі види змагань, конкурси, гурткова й шефська робота, екскурсії, робота з удосконалення навчально-матеріальної бази закладу освіти); в) комплексні, із усвідомленням їх суспільної й особистісної значущості (дискусії, огляди-конкурси, військово-спортивні свята, походи у місця бойової та трудової слави народу України, тижні оборонно-масової роботи [5].

Серед комплексних засобів громадянського та національно-патріотичного виховання студентської молоді чільне місце посідає така позааудиторна форма фізичного виховання студентів, як фізкультурно-масова робота, організація якої передбачає масовість, тематичну спрямованість, видовищність проведення фізкультурно-оздоровчих заходів та спортивних змагань [4].

На підставі вивчення науково-педагогічних джерел установлено, що витоки ідеї організації фізкультурно-масової роботи сягають давнини та практично виявлялися вже в традиційних народних рухливих іграх і забавах, ритуальних ігрищах між поселеннями, військових танцях, формах військово-фізичної підготовки молоді доби Київської Русі та козаччини, в організації дозвілля членів парубоцьких громад і вихованців братських шкіл,

народних традиціях виховання студентів у Києво-Могилянській академії. Також з'ясовано, що становленню ідеї організації фізкультурно-масової роботи з молоддю у вітчизняній педагогічній думці передували відкриття додаткових військових класів при Харківському колегіумі; запровадження фехтування й гімнастики в ліцеях, військових гімназіях, кадетських корпусах та комерційних училищах; відкриття на початку ХІХ ст. спеціальних фізкультурних установ: приватних фехтувальних шкіл, шкіл гімнастики та плавання; заснування наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. об'єднань та товариств фізкультурно-патріотичного спрямування “Сокіл”, “Пласт” “Січ”, “Луг”, “Каменяр”, у програмах яких, посилаючись на національні традиції, поряд із культурно-освітніми завданнями ставилося за мету виховання молоді фізично міцною, духовно здоровою, національно свідомою [3; 7; 8, с. 104–114].

В українських вищих навчальних закладах відповідно до планів виховної роботи з метою громадянського та національно-патріотичного виховання студентів упродовж навчального року організовується та проводиться ряд фізкультурно-оздоровчих заходів і спортивних змагань із нагоди визначних дат в Україні. З основних фізкультурно-оздоровчих заходів із нагоди визначних дат традиційно проводяться такі, як-то: спортивно-масові заходи до Дня фізичної культури і спорту (вересень), фізкультурно-патріотичний фестиваль “Козацький гарт” до Дня українського козацтва (жовтень), спортивні змагання до Дня Збройних сил України (грудень), міжвузівські змагання з військово-прикладних видів спорту, присвячені Дню захисника Вітчизни (лютий), туристичні походи у визначні місця до Міжнародного дня пам'яток і визначних місць (квітень), легкоатлетичні кроси, спортивно-мистецькі заходи до Дня міжнародної солідарності трудящих та Дня перемоги (травень), спільні фізкультурні паради та показові виступи спортсменів вищих навчальних закладів до Міжнародного дня захисту дітей (червень), легкоатлетичний крос “Біг патрулів” до Дня незалежності України (серпень).

Характерні особливості організації фізкультурно-масової роботи в навчальних закладах (тематична спрямованість, змагальність, різноманітність форм і видів фізкультурно-оздоровчих заходів і спортивних змагань, участь у яких вимагає від молоді підвищеної рухової активності, виявлення індивідуальних фізичних здібностей та відповідного рівня фізичного розвитку) дають підстави стверджувати, що фізкультурно-масова робота є дієвим комплексним засобом вирішення виховних завдань щодо створення цілісної системи громадянського та національно-патріотичного виховання студентської молоді.

Висновки. Проведений педагогічний аналіз дав підстави виокремити серед комплексних засобів громадянського та національно-патріотичного виховання студентської молоді перспективні форми й методи організації фізкультурно-масової роботи (спортивні змагання, туристичні походи, масові легкоатлетичні забіги, спільні фізкультурні паради та показові виступи спортсменів вищих навчальних закладів із нагоди визначних дат в

Україні тощо), що потребують подальшої розробки для вдосконалення якості навчально-виховного процесу в українських вищих навчальних закладах.

Література

1. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України "Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді" від 27.10.2009 р. №3754/981/538/49.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 194 с.
3. Дорошенко Е.Ю. Розвиток фізичної культури в Україні (др. пол. XIX початок XX століття) : навч. посіб. / Е.Ю. Дорошенко, Л.В. Потапова. – Запоріжжя : ЗДУ, 2003. – 104 с.
4. Золочевський В.В. Організація та методика проведення масових фізкультурно-спортивних заходів у системі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в навчальних закладах : навч. посіб. / В.В. Золочевський, О.Г. Шалєпа. – Х. : Харк. гуманітарно-педагогічний ін-т, 2008. – 120 с.
5. Кириченко О.В. Виховання старшокласників на військово-козацьких традиціях у процесі допризовної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О.В. Кириченко. – Донецьк, 2006. – 248 с.
6. Рашидова С.С. Виховання почуття патріотизму старшокласників на культурно-художніх традиціях Донбасу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С.С. Рашидова ; Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2007.
7. Степанюк Є.І. Студентський спортивний рух: історія і сучасність / Є.І. Степанюк, О.М. Вацеба. – Л., 2003. – 60 с.
8. Філь С.М. Історія фізичної культури : навч. посіб. / С.М. Філь, О.М. Худолій, Г.В. Малка. – Х. : ОВС, 2003. – 160 с.

ЗУБЦОВА Ю.Є.

МОДЕЛЬ СФОРМОВАНОСТІ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Патріотизм – надзвичайно складне явище духовного життя, яке відображається в особистій та суспільній свідомості людей, об'єднуючи їх і виступаючи вирішальним чинником усвідомлення особистістю загальнолюдських цінностей. Новий час вимагає від школи змісту, форм і методів патріотичного виховання, адекватних сучасним соціально-педагогічним реаліям.

На сучасному етапі розробкою організаційно-педагогічні засади громадянської освіти вивчають П.В. Вербицька, Н.П. Дерев'яно, Т. Єлагіна, Ю.І. Завалевський, Л.О. Рехтета, М.В. Рудь, П.І. Корінна. Питання формування національної культури школярів досліджували Н.Ю. Дем'яненко, Н.С. Побірченко, Я.І. Журецький. Проблему патріотичного виховання висвітлювали В.В. Івашковський, В.К. Кіндрат, В.І. Каюков, В.О. Коваль, О.Г. Коркішко, П.В. Онищук, М.С. Павленко, Р.Р. Петронговський та ін.

Аналіз останніх публікацій свідчить, що, незважаючи на достатню кількість досліджень з розвитку патріотизму особистості, недостатньо ви-